

THE LIFE AND THOUGHT OF RAV KOOK

5 - RAV KOOK AND THE JEWISH PEOPLE

מדרשת רחל וחייה

1. דורנו, הוא דור נפלא, דור שכולו תמהון. קשה מאד למצא לו דוגמא בכל דברי ימינו. הוא מורכב מהפכים שונים, חושך ואור משמשים בו בערבוביה. הוא שפל וירוד, גם רם ונשא; הוא כולו חיוב, גם כולו זכאי אנחנו חיובים לעמוד על אופיו למען נוכל לצאת לעזרתו.

עקבי הצאן - מאמר הדור

Our generation is an amazing generation, a generation that is an utter astonishment. It is very difficult to find a paradigm in all of our history. [Our generation] is comprised of opposites, darkness and light function in it as a mixture. It is low and despondent, but it is also elevated and high. It is entirely guilty and also entirely innocent. We are obligated to understand its nature in order to go and help it.

2. בכל הזמנים ובכל הדורות אנחנו רואים, בדור שהוא מלא פרצות, הפרצות עוברות על פני כל חוגו המוסרי לכל צדדיו. דור שוכח אלוה הוא ג"כ דור סורר ומורה, זולל וסובא. .... מוזר הוא הדור הזה! שובב הוא, פראי הוא אבל גם נעלה ונשא - נוציא מן החשבון את היחידים הגסים שלקחו להם את רוח הפרצים למסוה לעולל על ידו עלילות של גזל וחמס וכל נבלה - נמצא כי מעבר מזה "חוצפא ישגא, אין הבן מתביש מאביו, נערים פני זקנים ילבינו", ולעומת זה - רגשי החסד, היושר, המשפט והחמלה עולים ומתגברים, הכח המדעי והאידיאלי פורץ ועולה. חלק גדול מהדור הצעיר איננו חש כל כבוד לכל מה שהורגל, לא מפני שאופלה נפשו, לא מפני שנשפל מאותו הגבול - שהחק והמשפט עומדים עליו בדעה ההמונית הרגילה. כי אם מפני שעלה עד המקום, שלפי אותו הצביון שהורגל בו עד כה שיביט על ידו על החק והמשפט, על המסורת והאמונה בכלל, על כל טהור וקדוש, על כל אמת גדולה נצחית ואלהית אשר במושגים, מפני מיעוט העבודה בתלמודם של יסודי הרגש והדעת שבמרחב התורה, - "הועם זהב ושונא הכתם הטוב" עד שנדמה לו שהכל הוא שפל הרבה מערכו. הוא נתגדל ועלה בפעם אחת, הצרות מרקוהו, שטפוהו, נתנו לו לב-מתנה ומח הוגה, מחדש, ועף, ולא יוכל לעמוד בשפל. כנפים עשה לו רוחו ובמרומים ימריא, ושם לא נתנו לו עדיין את חפצו. מעל ירושלים דלמטה החרבה והשוממה המושפלת עד שאול תחתיה התעלה, ולירושלים שלמעלה לא יוכל להכנס, כי "אין הקב"ה נכנס בירושלים שלמעלה עד שיכנס בירושלים שלמטה" "מקדש מלך עיר מלוכה קומי צאי מתוך ההפכה, רב לך שבת בעמק הבכא. התעוררי התעוררי כי בא אורך קומי אורי, עורי שיר דברי, כבוד ד' עליך נגלה".....

שם

In most times and generations, we see that where a generation is filled with immorality, this immorality extends in all directions across all spheres of ethics. The generation that forgets its God is also one which is stubborn and rebellious - gluttonous and drunkard. .... This generation is strange, it is mischievous, it is wild, but it is also elevated and exalted - we remove from the calculation those coarse individuals who take the spirit of bursting through as a mask to commit crimes of robbery, violence and all disgusting things - we find that on the one hand "insolence will increase" and in contrast to this, feelings of kindness, fairness, justice and mercy are being strengthened, science and idealism are bursting and ascending. A large portion of the younger generation does not feel any respect for custom, not because its soul is dark, not because it is lower than the boundaries that law sets for the common masses, but rather because it has risen to a place that according to its character it looks at the law, at tradition and faith in general, at all of purity and holiness, at all of the great and Godly truths as much lower than their true value. This is because of the lack of learning of emotional and intellectual foundations of the breadth of Torah "The gold was dimmed".

3. הבה נכין לו הדרך, נראה לו את מבוא העיר, למען יוכל למצא את הפתח. נודיע לו שימצא מה שהוא מבקש זוקא בגבול ישראל ... לא נעשוק ממנו את כל האור והטוב, את כל הזוהר והעצמה שרכש לו, כי-אם נרבה עליהם, נזריח עליהם באור של חיים, באור אמת, המנהיר ממקור הנשמה הישראלית ובנינו יביטו אליו וינהרו

שם

Come, let us prepare the way for [this generation]; let us show it the gate of the city so it can find the entrance. We will show it that what it is seeking can be found only within the boundaries of Israel..... Let us not deprive it of all the light and the good, of all the shine and the strength which it has acquired. Rather let us expand them, let us shine upon them a light of life, a light of truth which will shine up from the depths of the Jewish soul, and our children will look upon it and will be illuminated.

4. כשהדור הוא שפל, כשמוסרו העצמי הוא נשחת, כשמושגי הצדק והיושר הטבעי אינם מפותחים בו כראוי, אין המחשבה פועלת עליו לא לטובה ולא לרעה, או פועלת פעולה חלושה. אבל כיון שהוא מתעלה, כיון שהוא מרגיש בקרבו אצילות ועדינות, נטיה חזקה להשכיל ולהטיב והכרה פנימית בהרבה נתיבות ודרכים של ארחות החיים, אע"פ שאינם גמורים ומשוכללים, מכל מקום הרי הוא כבר צמא למחשבה והגיון, ועם זה גם לרגש יושר שמן ורטוב, רענן וחי. .... ברובי תקופות ההסטוריה אנחנו מוצאים חכמים נעלים גדולי רוח בדורות הראשונים, שאנו משתאים על גדלם ועז רוחם, אבל הכלל הוא היה נתון בשפל המצב, בין בדעת בין במוסר, אמת כי נעלה מכל המון היה המון עמנו מצד הקדושה האלהית החופפת עליו, ויהי לנס. בדורות האחרונים התחילו הענקים להתמעט והכלל הולך ומתעלה. בעמנו נתמעטו הבורים, ולעומתם נתמעטו והוקטנו הגאונים והצדיקים. בתקופה הנמורה של עכשיו הדבר בולט למאד.

וזאת העליה של הכלל ההמוני הסבה ג"כ ירידה, שהדור שהוא מוצא את כל מה שהוא שומע ורואה מהורים ומורים קטן מערכו, אז מוסרם אינו לוקח את לבבו ואינו משביר את צמאונו. גם אינו מטיל עליו שום אימה ופחד, שכבר התעלה בתכונתו מלהיות מעמיד אופי לחייו מפני בריחה מפחד איזה שהיה, בין מוחשי בין ציורי, בין חומרי בין רוחני. הצרות והתלאות הנוראות עשוהו לנוקשה ועז, עד שכל בלהות ופחדים לא יזעזעוהו. הוא מוכשר רק להתרומם, ללכת באורח חיים ההולכת למעלה למשכיל, אבל לא יוכל גם אם ירצה להיות כפוף ושחוח, נושא עול ונטל, אשר לא יוכל למצא בתוכו רושם של אור חיים, לדעה ורגש; הוא לא יוכל לשוב מיראה, אבל מאד מוכשר הוא לשוב מאהבה שיראת הרוממות תתחבר עמה. בפועל עוד לא הוציא שום דבר למעשהו דורנו הנרעש. אבל בכח יש לו רב, דור כזה היוצא להורג, בעז נפש בשביל מטרות שהן נשגבות לפי דעו, וחלק רשום ממנו רק מצד רגש הישר, הצדק והמדע שבקרבו, לא יוכל להיות שפל, אפילו אם המטרות הן לגמרי מוטעות, אבל רוחו הוא נשגב, גדול ואדיר.

שם

5. ומש"כ מר לתמוה עלי במה שאני מקרב את הכל, גם את פושעי-ישראל, כדי להחזירם בתשובה, וכתבתי לו ברמז כונתי, שכל מי שהוא מוכשר לעסוק בפנימיות ראי-תורה הוא מתמלא יותר מאור-החסד של תורת חסד, ועליו החובה לעסוק בתיקון נפולים ובקירוב רחוקים ....

אגרות הראיה / כרך ב / תקנה ב"ה, עה"ק יפו ה"ו, כ"ד סיון תרע"ג. (29.06.1913) לכבוד ר' יעקב זוז רידב"ז

6. בכל אחד ואחד מישראל, מגדול ועד קטן, אור אלהים חיים ביפעת קודש בוער ומאיר, והסותר לועו של ישראל כאילו סותר לועו של שכינה ..... הדמיון הרואה בהופעתו של כל אחד מישראל הופעה אלהית משוכללת, הוא תולדה של הניצוץ הנבואי ....

שמונה קבצים ג:שמו

ידע הדרת גאונו, ששני דברים עקריים ישנם שהם יחד בונים קדשת-ישראל וההתקשרות הסגולה האלהית עמהם.

האחד הוא סגולה, כלומר טבע הקדשה שבנשמת ישראל מירושת אבות, כאמור: "לא בצדקתך וגו'" (דברים ט, ה), "רק באבתך חשק ד' לאהבה אותם ויבחר בזרעם אחריהם" (שם י טו), "והייתם לי סגולה מכל העמים" (שמות יט, ה); והסגולה הוא כח קדוש פנימי מנח בטבע-הנפש ברצון ד', כמו טבע כל דבר מהמציאות, שאי-אפשר לו להשתנות כלל, "כי הוא אמר ויהי" (תהלים לג, ה), "ויעמידם לעד לעולם" (שם קמח, ו).

והשני הוא ענין-בחירה, זה תלוי במעשה הטוב ובתלמוד-תורה.

החלק של הסגולה הוא הרבה, באין ערוף כלל°, יותר גדול וקדוש מהחלק התלוי בבחירה, אלא שבבית כרונה° היא, שהסגולה הפנימית לא תתגלה בזמן הזה כי אם לפי אותה המדה שהבחירה מסייעה את גלוייה, על כן הפל תלוי לפי רב המעשה וקדשת האמונה ותלמוד-תורה. וה' יתברך, הנוהג בחסדו בכל דור, מסדר הוא את סדרי הנשמות הצריכות להופיע בעולם: לפעמים כח-הבחירה מתגבר וכח-הסגולה עומד במצב ההעלם ואינו נפר, ולפעמים כח-הסגולה מתגבר וכח הבחירה עומד במצב הנעלם.

וכל עקרה של ברית-אבות, שאיננו פוסק° אפלו כשתמה כבר זכות-אבות°, הוא בא מצד כח-הסגולה, ובעקבא-דמשיחא° מתגבר ביותר כח-הסגולה, שהוא תכן "זכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בנייהם למען שמו באהבה", כלומר לא מצד הבחירה° שהיא באה מצד המעשים הטובים שבבנים ומצד התשובה, אלא למען שמו°, המתגלה על ידי זכירת חסדי אבות°.

(אגרות הראיה, אגרת תקנה)

אלהיותה - דבקותה בה'. **תכונת-גוועה** - תכונה מולדת, ממורשת אבות. מראשית יצירתם, נוצרו ישראל עם טבע זה. **חילה** - כוחה. **ענה באלהים** - גבורתה להופיע את רצון ה'. **לא בבחירה וכו'** - ישראל לא זכו במעלתם בגלל מעשיהם הבחיריים. **קלקלה של בחירה** - חטא. **מבוא גדול** - קשר של השפעה. **בהיותה** - של הבחירה. **בקיומה** - בנצחיותה.

באין ערוף כלל - הפער הוא עצום כך שלא ניתן כלל להשוות ביניהם. **ברית כרונה** - דבר מוחלט, חוק אלהי. **שאיננו פוסק** - "אומר רבינו-תם דזכות אבות תמה אבל ברית אבות לא תמה" (תוספות שבת נה.). **זכות-אבות** - זכות צדקתם של אבותינו. **הוא בא** - ברית אבות. **בעקבא-דמשיחא** - דורות הסמוכים לבוא המשיח. **לא מצד הבחירה** - הגאולה אינה באה כשכר על מעשיהם הטובים. **שמו** - גילוי רצון ה'. **חסדי אבות** - "שיזכור החסדים שהבטיח בהם את האבות להטיב להם" (בן איש חי, בשלח).

אמנם לפעמים מתגבר חשך כזה שמפסיק את הופעת הסגלה גם כן. אבל זה אי-אפשר כי אם **במי** שבא למדה זו להיות חס ושלום שזנא את ישראל, ודורש רעה להם בפעל ובצפית-הלב, כמו המינים^ו שמפרש הרמב"ם בהלכות תפלה שהיו מצרים לישראל (הלכות תפילה ונשיאת כפים ב. א.), וגם זה היה קשה לחכמים^ז מאד לתקן, על כן הכריז רבן גמליאל: "כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת המינים" (ברכות כח.), והצרך לתקנה דוקא שמואל הקטן, שהיה נקי מפל מדה של שנאה כמו שהיה מרגלא בפומיה^ח: "בנפל אויבך אל תשמח" (משלי כד. יז: אבות ד, יט), כדי שיכון ביסוד הברכה דוקא על אותם שכבר אבדו את הסגלה כלה.

ובדורנו נתרבו נשמות רבות שאף על פי שהן שפלות מאד בענין הבחירה, ועל כן הם נגועים במעשים רעים רבים ובדעות רעות מאד ד' ישמרתנו, מכל מקום אור-הסגלה מאיר בהם^ט, ועל כן הם מחבבים^י מאד את כללות ישראל וחושקים בארץ ישראל, ובכמה דברים טובים ויקרים מהמדות שהם באים מסגלת ישראל בטבע-נפשם הם מצינים בהם, ונשמות כאלו, אם יזדקק לקרב אותם מי שאין בו דעה עמקה של טביעת-עין לדעת לחלק בין הצד הסגלי הפנימי הקדוש שבהם, ובין הצד הבחירי המקלקל שבהם, שהוא מקיף את נפשם כחוחים וקוצים הסובבים שושנה, הוא יוכל להתקלקל הרבה חס ושלום, וללמד ממעשיהם, ולהדבק בצד הרע שבהם והוא מחיב להתרחק מהם, וה' יתברך נותן בלבבו רצון זה ומחשבה זו של שנאה ושל התרחקות, כדי שלא יבלע לו^י.

אבל מי שהוא תמיד שקוע ברעיונו^י בהסתכלות פנימית, באור תורה וקדושה ויראה עלאה^י, מצד רוממות רבון כל העולמים חיי החיים ברוך הוא, ולא חס ושלום ביראה תתאה^י לבדה מצד ענשי עולם הזה או ענשי עולם הבא - שהיא יראה חיצונית, שאסור לתלמידי חכמים העוסקים ברזי-תורה בהבנה פנימית להרבות בה, רק לקחת ממנה מעט, כדי ליסר את הגוף ונטייתו הגסות. במדות רעות ותכונות מגנות חס ושלום, אבל העקר צריך להיות הלב מלא אהבה קדושה, ויראה עליונה, מסוד קדושים, כיראת מלאכי-מעלה "גבורי-כח עושי דברו" (תהלים קג. ג) - תלמידי חכמים כאלה^י הנם מכירים בטבעם את טבע הסגלה הפנימית, ויודעים להפריד ממנה בדבקות-מחשבתם את הקלפה הבחירית, והם חייבים ומזהרים על זה לקרב פושעים כאלה שסגלה פנימית יש להם, כדי לעורר יותר ויותר את כח הטוב הצפון בהם, עד שיתגבר לגמרי על הרע הבחירי ויכניע אותו. ופעלת חכמים לוקחי נפשות כאלה אינה חוזרת ריקם בשום פעם; לפעמים פעלותיהם נראות בגלוי, על ידי מה שהמקורבים מהם מיטיבים את מעשיהם, ומישרים את דעותיהם יותר בפעל, ולפעמים נכנס רק גרעין פנימי בהם, וכבר בטוחים הם שלא יפטרנו מן העולם בלא תשובה, ואפלו אם חלילה יהיה המשפיע כל כך גרוע עד שהוא בעצמו לא יזכה לשוב בתשובה, יפעול כח הגרעין הזה על טבע-נפשו, ונפיק מיניה זרעא מעליא^י, שישוב בתשובה, ויתקן גם כן את נפש אביו, כדין "ברא מזכא אבא"^י (סנהדרין קד.).

זה יתברך יודע, שלא את כל הפושעים אני מקרב, כי אם אותם שאני מרגיש, שנח סגלי גדול מנח בפנימיותם, ודרכים רבים ישנם לידיעה זו, וספרים גדולים צריכים לכתב בזה כדי לבאר גם רק שמץ מהדבר הגדול הזה. ועל אותם שכבר אבדו גם את הסגלה הפנימית שלהם לגמרי, אמר דוד המלך עליו השלום: "הלא משנאיך ד' אשנא" (תהלים קלט. כא), ובדרך כללות מסרו לנו חז"ל סימניו^י על-זה, והמינים והכופרים על פי רב אבדו גם את הסגלה הפנימית.

(אגרות הראיה, אגרת תקנה)

דאינים - כת הנוצרים, שאנו מתפללים על שבירתם בתפילה בברכת 'למלשנים'. **היה קשה לחכמים** - חז"ל חששו לתקן את ברכת המינים, שמא עדין קיימת בהם סגולת ישראל. **מרגלא בפומיה** - מורגל בפיו. **מחבבים וכו'** - שואפים ופועלים להצלחת האומה. **שלא יבלע לו** - שלא ינזק וזחנית. **ברעיונו** - במחשבותיו. **יראה עלאה** - יראה עליונה, יראת הרוממות. **יראה תתאה** - יראה תחתונה, יראת העונש. **תלמידי חכמים כאלה** - המלאים באהבת ה'. **ונפיק מיניה זרעא מעליא** - יצא ממנו דע מעולה (צאצאו יחזור בתשובה). **ברא מזכא אבא** - הבן במעשיו הטובים מזכה את אביו. **סימניו** - כגון: